

PAPUA EN DE KERKEN IN NEDERLAND

Nederland heeft een bijzondere band met Papua. Dat geldt zeker voor de kerken, met name de Protestantse Kerk in Nederland, de Rooms-Katholieke Kerk, de Gereformeerde Gemeenten en de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). Als gevolg van hun zendingswerk zijn er in Papua zelfstandige kerken ontstaan.

Zending en missie

Voor de komst van de eerste zendingen in 1855 was Papua een geïsoleerd en vergeten gebied. De sultan van Tidore hield er rooftochten en maakte bewoners tot slaven. De komst van zendingen en missionarissen doorbrak dit isolement; de boodschap die ze brachten, het Evangelie, betekende bevrijding, menselijke waardigheid en gemeenschap over (stam)grenzen heen. Van vreemden werden ze vrienden, broeders en zusters. Honderden zendingswerkers hebben zich in de loop der jaren ingezet voor verkondiging, onderwijs en medische zorg. De Papoea's zullen zich altijd de namen herinneren van mensen als ds. I.S. Kijne, dr. F.C. Kamma en Mgr. R.J. Staverman.

Oproep 1956

Vanaf 1949 was het beleid van de Nederlandse overheid gericht op ontwikkeling en uiteindelijk zelfstandigheid. Doordat Indonesië aanspraak maakte op het gebied liepen de politieke en militaire spanningen op. Met het oog daarop riep de synode van de Nederlandse Hervormde Kerk in 1956 het Nederlandse volk op zijn aanspraken op Nieuw-Guinea (zoals Papua toen heette) te laten vallen zodat er een internationale regeling kon komen. Dit alles in het kader van de dekolonisatie, de relatie met Indonesië en de internationale verhoudingen. De verlangens van de Papoea's kwamen niet aan de orde. Zelfs de leiding van de zelfstandige-kerk-in-oprichting, de GKI, werd van tevoren niet geraadpleegd, trouwens ook de leiding van de zending ter plaatse niet. Door deze "Oproep" voelden de Papoea's zich verraden en in de steek gelaten. (In de politiek gebeurde feitelijk hetzelfde: bij de onderhandelingen over het New York Agreement van 1962 werden de Papoea's buitengesloten.)

Overdracht aan Indonesië en daarna

Bij de overdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië in 1962-1963 vond er een massale uittocht van Nederlanders plaats, niet alleen van mensen in dienst van de overheid maar ook van zendingswerkers. Voor de Papoea's moet dat schokkend geweest zijn. Er waren er ook die bleven, gelukkig, met name R.K.-missionarissen en zo ook twee vrouwen die leiding gaven aan het vrouwen centrum van de GKI: Loes Swaan en Joke van der Lecq. Na 1963 werd in Nederland in het algemeen en ook in de kerken de aandacht voor het lot van de Papoea's gaandeweg minder. En toch gebeurden en gebeuren er vreselijke dingen. Na de overdracht plunderden Indonesische militairen winkels en ziekenhuizen, werden Nederlandse schoolboeken verbrand en werd de vrijheid van meningsuiting ingeperkt. Het volksreferendum (Act of Free Choice) van 1969 waarop de Papoea's hun hoop hadden gevestigd werd totaal gemanipuleerd, tot hun verbijstering werd de uitslag door de Algemene Vergadering van de VN goedgekeurd.

In de jaren 1970 – 1980 werden in het binnenland protestbewegingen en opstanden met geweld onderdrukt. Volgens een weinig bekend rapport van Asian Human Rights Watch kwamen daarbij 100.000 – 150.000 mensen om het leven. Vanaf de jaren 1990 vonden er

op verschillende plaatsen bloedige incidenten plaats: op Biak, in Wamena, Abepura en Paniai.

In het binnenland is de situatie op het gebied van onderwijs en medische zorg bedroevend. De leefomgeving van de bewoners wordt bedreigd door mijnbouw, houtkap en aanleg van palmolieplantages. De Papoea's worden geconfronteerd met racisme en marginalisering. Door de toestroom van immigranten uit andere delen van Indonesië zijn zij een minderheid geworden in hun eigen land. Onlangs werd door de journalist Aad Kamsteeg de vraag opgeworpen of er momenteel in Papua niet sprake is van genocide, niet openlijk misschien maar dan toch in *slow motion*. Veel Papoea's zijn bang dat ze met de ondergang worden bedreigd. Zijn deze ontwikkelingen eigenlijk wel doorgedrongen tot het Nederlandse volk en de kerken?

De kerken daar en hier

De positie van de Nederlandse kerken is de laatste decennia veranderd. Zo heeft de Nederlandse Hervormde Kerk geen politieke invloed meer zoals 1956 (of in ieder geval: zoals ze zelf veronderstelde). Wel zijn de kerken zich bewust geworden van hun opdracht om getuigen te zijn van gerechtigheid, vrede en heelheid van de schepping. Ze weten zich verbonden met allen die lijden en onderdrukt worden.

Wat ook veranderd is, is dat de kerken in Papua zich openlijk uitspreken over de schendingen van de mensenrechten en het onrecht dat hun volk wordt aangedaan. Dat is begonnen met de Franciscanen van het bisdom Jayapura ten tijde van bisschop Munninghoff. Tot op de dag van vandaag doet Theo van den Broek regelmatig verslag over de actuele situatie in Papua. De meeste kerken hebben elk hun afdeling voor gerechtigheid, vrede en heelheid van de schepping. De West Papua Council of Churches (GKI, GIDI, Kingmi en Baptistenkerk) benoemt het lijden van het Papua volk in haar Pastorale Brieven. Zo doet ook de RK geestelijkheid. Onze broeders en zusters doen een beroep op ons en de vraag is wat ons antwoord daarop is.

De verantwoordelijkheid van de Nederlandse kerken

– De kerken in Nederland en in Papua weten zich met elkaar verbonden, fundamenteel op grond van het Evangelie maar bovendien door een gezamenlijke geschiedenis. Dat stemt tot vreugde en dankbaarheid. Over en weer worden grenzen doorbroken. Er wordt iets beleefd van broeder- en zusterschap.

– Maar er zijn ook momenten geweest dat die verbondenheid niet werd waargemaakt. Ook de Nederlandse kerken werden beïnvloed door kolonialisme en racisme. In 1956 heeft de Nederlandse Hervormde Kerk de belangen van de Papoea's ondergeschikt gemaakt aan politieke belangen (dekolonisatie, relatie met Indonesië). Ze heeft niet naar de stem van de Papoea's geluisterd. En daarna? Moeten de kerken in Nederland niet belijden dat ze tekort geschoten zijn in solidariteit met het Papua volk toen het in 1969 onrecht werd aangedaan? Hebben zij voldoende oog en oor gehad voor het lijden van de Papoea's, toen die gediscrimineerd werden, hun mensenrechten geschonden, duizenden gedood?

– De laatste jaren spreken de kerken in Papua zich openlijk uit over de nood van hun volk: over het racisme, de marginalisatie, het willekeurige geweld, de straffeloosheid jegens de daders, landgrabbing, ecocide. Dat ze zich uitspreken is voor hen niet zonder risico. De vraag aan de kerken in Nederland is hoe zij daarop reageren. Verwacht mag

worden dat zij met hun broeders en zusters solidair zijn en daar ook openlijk voor uitkomen.

– Weer dreigt Papua in een isolement te geraken. Journalisten krijgen van de Indonesische overheid geen toestemming om in Papua hun werk te doen. Internationale organisaties (zelfs de Raad voor de Mensenrechten van de VN) krijgen niet of beperkt toegang. Wat kunnen de kerken doen om dit isolement te doorbreken? De Papoea's mogen niet vergeten worden. Daarom moeten de kerken zich inspannen om hun zaak onder de aandacht te brengen, niet alleen in eigen kring en media maar ook via de openbare media.

– De kerken zijn via eigen en algemene organisaties (kerk in Actie, Hapin) betrokken bij hulpverlening in Papua. Die organisaties zetten zich in voor onderwijs, vrouwenwerk, ontwikkeling. De laatste jaren is er nieuwe nood bijgekomen. Door het toenemend geweld in het binnenland tussen Papua vrijheidsstrijders en het Indonesische leger zijn veel mensen gevlucht, er is sprake van enkele duizenden. Hulp is dringend nodig. De overheid biedt die nauwelijks, in ieder geval onvoldoende. Kinderen gaan al twee jaar niet meer naar school. Onbegrijpelijk dat internationale organisaties als het Rode Kruis, Artsen zonder Grenzen en de UNHCR door de Indonesische overheid niet tot Papua worden toegelaten. Kerken en regeringen zouden er bij de Indonesische regering en bij de organisaties zelf op aan moeten dringen dat ze toestemming krijgen om de nodige hulp te verlenen.

– Wat kunnen kerken verder doen? Kerk in Actie zegt dat ze voor de Papoea's opkomen via "stille diplomatie". Is dat voldoende? Moeten er niet ook openlijke oproepen aan regeringen, Europese Unie en VN gedaan worden? Zo gaven enkele Duitse kerken publieke verklaringen uit van solidariteit met Papua. Het zou een voorbeeld voor de Nederlandse kerken kunnen zijn.

– De onderlinge verbondenheid tussen de kerken hier en in Papua kan concreet worden door wederzijdse bezoeken en correspondentie. Verder zou er samengewerkt kunnen worden door de theologische opleidingen, te denken is aan studiebeurzen, uitwisseling van docenten en studenten en gezamenlijke studieprogramma's.

– Papoea's die in de loop van de jaren gevlucht zijn en in Nederland asiel hebben gekregen mogen niet vergeten worden. Sommigen van hen lijden onder trauma's. Pastorale bezoeken en onderlinge bijeenkomsten (zoals ter gelegenheid van Kerstfeest en Paasfeest) zijn voor hen belangrijk. De organisatie die zich hiermee bezig houdt is de Stichting voor geestelijk en maatschappelijk welzijn van Papoea's in Nederland, COPAN. Dit werk zou door de kerken gesteund moeten worden.

– Ten slotte. Een student van de Theologische Hogeschool I.S. Kijne in Abepura vroeg een Nederlandse gastdocent: "De apostel Paulus schreef brieven aan de gemeenten waar hij het Evangelie verkondigd had. Waarom doet de kerk in Nederland dat niet?"